

(əvvəli qəzetin 16 mart 2018-ci il tarixli sayında)

Son illərdə yeni və müasir bir Naxçıvan qurulmuş, quruculuq və abadlıq işləri muxtar respublikanın paytaxtı ilə yanaşı, ən ucqar kəndlərini də əhatə etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında tikinti-quruculuq və abadlıq işləri sənaye sahəsindən sonra inkişaf programının əhəmiyyətini əks etdirən mühüm göstəricilərdən biridir. 2000-2005-ci illər muxtar respublikanın tikinti həyatında bənzərsiz binaların, sosial və ictimai obyektlərin, elm, təhsil və mədəniyyət müəssisələrinin tikilməsi, yenidən qurulması və təmiri kimi xarakterizə edilir. 2006-2010-cu illərdə isə muxtar respublika böyük tikinti meydanına çevrilmişdir. Belə ki, 2006-cı ildə 757 obyekt, 2007-ci ildə isə 669 müxtəlif xarakterli obyektlər tikilib, yaxud əsaslı təmir və yenidənqurmada sonra istifadəyə verilib. 1996-2010-cu illərdə 52 kənd, 3 qəsəbə mərkəzi tikilmişdir. Muxtar respublikada kənd və xidmət mərkəzlərinin tikintisinə diqqət artırılmış, 2011-ci ildə 15, 2012-ci ildə 14, 2013-cü ildə 20, 2014-cü

muxtar respublikada mövcud kaptajlar, içməli su xətləri bərpa olunmuş, yeni kaptajlar tikilmiş və içməli su xətləri çəkilmişdir. Bu işlərin davamı kimi 2015-ci ildə Naxçıvan şəhərdaxili su və kanalizasiya şəbəkəsi istifadəyə verilmişdir. Culfa və Şahbuz şəhərlərinin, Babək qəsəbəsinin, eləcə də ətraf kəndlərin içməli su və kanalizasiya şəbəkəsində işlər tamamlanmışdır. 2017-ci ilin yanvar ayının 11-də Naxçıvana gələn Prezident İlham Əliyev Culfa və Şahbuz rayonlarında qurulan bu sistemlərin açılışında iştirak etmişdir. 2003-cü ildə yaradılan Kəhrizlər İdarəsi muxtar respublikada 296 kəhrizi təmir etmiş və əhalinin istifadəsinə vermişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası dinamik və dayanıqlı inkişaf yolundadır

ildə 8, 2015-ci ildə 9 kənd mərkəzi tikilmişdir. 2011-2015-ci illərdə 64 xidmət mərkəzi kənd və qəsəbə sakinlərinin ixtiyarına verilmişdir.

Son illərdə muxtar respublikada aparılan tikinti, quruculuq və abadlıq işləri nəticəsində Naxçıvan şəhəri, rayon mərkəzləri, qəsəbə və kəndlər göz oxşayır. Şərq və Qərb memarlıq elementlərini özündə birləşdirən sosial obyektlər, inzibati binalar, yaşayış evləri diyəra gözəllik verir, bu işi görələrin əməyi yüksək qiymətləndirilir. Heydər Əliyev Sarayı, Naxçıvan Beynəlxalq Hava Limanı, "Duzdağ" və "Təbriz" mehmanxanaları, Diaqnostika-Müalicə Mərkəzi, Doğum evi, Respublika Xəstəxanası, Naxçıvan Dövlət Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr və xarici dillər fakültəsinin yerləşdiyi korpusu, Universitet Konservatoriyası, Elektron kitabxana, Tələbə evi, "Naxçıvan" Universitet şəhərciyi, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu üçün yeni tədris korpusu, Hüseyn Cavid türbəsi, Nuh Peyğəmbərin türbəsi və yüzlərlə gözüoxşayan sosial obyektlər, inzibati binalar, memarlıq abidələri tikilmiş, yüksək peşəkarlıqla təmir və bərpa edilmişdir. Xan sarayı, Zaviyə mədrəsə binası, Came məscidi, İmamzadə kompleksi, Buzxana, "Naxçıvanqala" Tarix-Memarlıq Muzey Kompleksi, Xanəgah Abidə Kompleksi, Gülüstən türbəsi, Möminə xatın və Yusif Küseyir oğlu türbələri, Xanlıqlar İmamzadəsi, onlarca tarix və mədəniyyət abidəsi bərpa olunmuş, 1200-dən artıq abidə qeydə alınmış, pasportlaşdırılmış və onlar üzərində tədqiqatlar aparılır. Bu gün Naxçıvanda tarixi-memarlıq abidələrində Şərq elementləri ilə müasirlik qovuşur, bu elementlər isə yurdumuza xüsusi yaraşlıq verir, onu daha da gözəlləşdirir.

Muxtar respublika əhalisinin rahatlığına və yaşayış şəraitinin yaxşılaşmasına xidmət edən kommunal-məişət sistemlərinin yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən tədbirlərin tərkib hissəsi kimi içməli su və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması, xüsusilə diqqətdə saxlanılmaqdadır. Ötən dövr ərzində

Muxtar respublika iqtisadiyyatında kənd təsərrüfatı hər zaman öncül mövqeyini qorumuş, əhalinin ərzaq məhsullarına, emal müəssisələrinin isə xammala olan tələbatının ödənilməsindəki rolu, həmçinin əhali məşğulluğunun təmin olunmasındakı əhəmiyyəti nəzərə alınaraq bu sahənin inkişafı diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Torpaq islahatlarının ilk dəfə ölkə üzrə Naxçıvanda həyata keçirilməsi, torpağın şəxsi mülkiyyətə verilməsi, kolxoz və sovxozların əmlakının özəlləşdirilməsi burada digər sahələrlə müqayisədə kənd təsərrüfatında islahatların daha sürətlə aparılmasına imkan yaratmışdır.

Muxtar respublikada kənd təsərrüfatını inkişaf etdirmək üçün əkin sahələrinin strukturunda dəyişikliklər edilmiş, əkin sahələri artırılmışdır. Belə ki, 1991-ci ildə müqayisədə kənd təsərrüfatı bitkilərinin əkin sahəsi 25,1 min hektardan 61,4 min hektara çatmış, başqa sözlə, 2,4 dəfə artmış, məhsuldarlığın artırılması hesabına 2015-ci ildə ümumi məhsulun həcmi 13885900 manatdan 402992 min manata çatmış və ya 29 dəfə artmışdır.

Ümumilikdə, 1991-ci ildə müqayisədə taxıl istehsalı 3,5 dəfə artaraq 106,3 min tona, kartof istehsalı 112,5 dəfə artaraq 45 min tona, meyvə və giləmeyvə istehsalı 27,7 dəfə artaraq 66,5 min tona, tərəvəz məhsulları istehsalı 17,8 dəfə artaraq 82 min tona, bostan məhsulları istehsalı 34,5 dəfə artaraq 38 min tona çatmışdır.

Muxtar respublikada kənd təsərrüfatının əsas sahələrindən biri də heyvandarlıqdır. Daxili bazarda məhsul bolluğunun yaradılmasında, əhalinin keyfiyyətli heyvandarlıq məhsullarına olan tələbatının dolğun şəkildə ödənilməsində bu sahənin inkişaf etdirilməsinin vacibliyi aydındır. Muxtar respublikanın bütün təsərrüfat kateqoriyalarında heyvanların baş sayının artırılmasına, onların cins tərkibinin yaxşılaşdırılmasına xüsusi əhəmiyyət verilmişdir. 1996-cı ildə qaramalın sayı 55,5 min baş, qoyun və keçilərin sayı 278,8 min baş ol-

duğu halda, 2017-ci ildə bunlar müvafiq olaraq 109,4 min baş və 662,8 min baş olmuşdur.

Maldarlığın cins tərkibini yaxşılaşdırmaq məqsədilə muxtar respublikaya 1937 baş, o cümlədən 89 baş "Şvis", 535 baş "Simmental" və 1313 baş "Holştin-friz" cinsindən olan damazlıq boğaz düyələr gətirilərək lizinq yolu ilə sahibkarlara verilmişdir.

Ötən 25 il ərzində quşçuluq, balıqçılıq, arıçılıq və başqa sahələr də

inkişaf etdirilmişdir. Dövlət maliyyə dəstəyi ilə 254 heyvandarlıq, 84 atlıq və yumurtalıq istiqamətində quşçuluq, 104 arıçılıq, 15 balıqçılıq təsərrüfatı yaradılmışdır. 1996-cı ilə nisbətən 2017-ci ildə quşların sayı 6,7 dəfə artırılaraq 153345 başa çatdırılmışdır. Muxtar respublikada arı ailələrinin sayı 71066-ya çatmış, 1424 ton bal istehsal olunmuşdur.

Həyata keçirilən aqrar siyasətin səmərəli nəticəsi olaraq yerli istehsalın əhatə dairəsi genişləndirilmiş, daxili bazarda məhsul bolluğu yaradılmışdır. 2015-ci ildə muxtar respublikada 453364,5 manatlıq kənd təsərrüfatı məhsulları istehsal olunmuşdur ki, bu da 1995-ci ildə müqayisədə 11,4 dəfə çoxdur.

Kənd təsərrüfatı sahəsinin inkişafı ixracın da həcminə müsbət təsir göstərmiş və təkcə 2015-ci ildə muxtar respublikadan 97 milyon ABŞ dollarından artıq həcmdə kənd təsərrüfatı məhsulları ixrac olunmuşdur.

Muxtar respublikanın sosial-

iqtisadi inkişafının sürətlənməsində nəqliyyat və rabitə sahələrinin də xüsusi yeri vardır. Araz çayı boyunca Bakı-İrəvan dəmir yolu Naxçıvan Muxtar Respublikasında 190 kilometrə artmışdır. Ermənistanın təcavüzkarlıq siyasəti nəticəsində vaxtilə ümumittifaq şəbəkəsinə daxil olan, muxtar respublikanı Azərbaycanla bağlayan dəmir yolu xətti 1992-ci il aprelin 24-də tamamilə kəsilmişdir. Avtomobil yolları ilə də əlaqə pozulmuşdur. Həmin vaxtdan Naxçıvan Azərbaycandan təcrid olunmuş vəziyyətdə, blokada şəraitində yaşayır. Lakin buna baxmayaraq, muxtar respublikada dəmir yolu infrastrukturunu qorunub saxlanılır və inkişaf etdirilir.

Muxtar respublika ərazisi daxilində dəmir yolu ilə yüklərin daşınması həyata keçirilməklə bərabər, İran İslam Respublikası ilə Culfa dəmir yolu vasitəsilə iqtisadi əlaqələr davam etdirilir, yükdaşıma əməliyyatları həyata keçirilir. 2016-cı ilin sonunda isə Naxçıvan-Təbriz-Tehran-Məşhəd sənişin qatırı istifadəyə verildi.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2011-ci il 16 mart

verən hava limanı vardır. Deməliyəm ki, bu hava limanı çox yüksək səviyyədə tikilmişdir. Mən dünyanın bir çox ölkələrində olmuşam və təbii ki, hava limanlarını görmüşəm. Ona görə də deyə bilərəm ki, Naxçıvan hava limanı çox yüksək səviyyədədir və bəlkə də Avropada bir çox hava limanlarından daha keyfiyyətli və gözəldir.

Muxtar respublikada hava nəqliyyatının inkişafı istiqamətində yeni aerovağzal kompleksi tikilib istifadəyə verilmiş, Naxçıvan hava limanı beynəlxalq statusu qazanmışdır. Hava limanında yeni inzibati bina, əhaliyə göstərilən xidmətlərin səviyyəsini daha da yaxşılaşdırmaq məqsədilə "Şərq Terminalı", "Qərb Terminalı" istifadəyə verilmişdir.

Muxtar respublikada avtomobil yollarının salınması, körpülərin tikilməsi ilə bağlı əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilmişdir. 1995-ci ildə cəmi 16 kilometr asfalt yol çəkilmişdirsə, 2010-cu ildə bu, 198,6 kilometrə çatmışdır. Naxçıvan-Sədərək, Naxçıvan-Culfa, Naxçıvan-Batabat avtomobil yolları ən yüksək səviyyədə qurulmuşdur. Naxçıvan şəhərtrafi dairəvi yolu, Çeşməbasar-Boyohməd yolu (57,6 kilometr), Təzəkənd-Çalxanqala-Qıvraq yolu (39,2 kilometr), Hacivar-Vayxır-Sirab yolu (25,6 kilometr), Şəkərabad-Nehrəm-Araz yolu (13,2 kilometr) öz rahatlığı ilə diqqəti cəlb edir. 2014-cü ildə 73, 2015-ci ildə 82, 2016-cı ildə 62, 2017-ci ildə isə 70,5 kilometr yol salınmışdır.

Ümumiyyətlə, Naxçıvanda 1 beynəlxalq hava limanı, 5 avtovağzal kompleksi, 50 körpü, 791 kilometr uzunluğunda yeni avtomobil yolları çəkilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rabitə sisteminin rolu da xeyli artmışdır. 1995-2017-ci illərdə muxtar respublikada rabitənin inkişafı yüksək xətlə getmişdir. 1998-ci ildə Cənubi Koreyanın "DEU Telekom" şirkəti ilə bağlanmış müqaviləyə əsasən muxtar respublikada yaşayış məntəqələri telefonlaşdırılmış və abonentlər birbaşa beynəlxalq telefon rabitə sistemində çıxma imkanı əldə etmişlər. Telekomunikasiya sistemində aparılan yenidənqurma işləri nəticəsində 35 mindən çox elektron tipli xətt və nömrə, eyni zamanda mobil telefon şəbəkəsi istifadəyə verilmişdir. Muxtar respublika üzrə fərdi kompüterlərin sayı 303 minə çatmış, internetdən istifadə edənlərin sayı 353 mindən çox olmuşdur. Naxçıvanın özünün müstəqil "Naxtel" mobil rabitə sistemi mövcuddur və bunun vasitəsilə muxtar respublika ərazisinin 92 faizi samsız internetlə təmin olunur. Muxtar respublikada aktiv istifadə olunan mobil telefonların sayı hazırda 460 min ədəddən çoxdur. Muxtar respublikada 4-cü nəsil şəbəkə sistemi istehlakçıların istifadəsinə verilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının iqtisadi inkişafında energetika sisteminin özünəməxsus yeri vardır.

